

УДК 37.013.3:37.091.3

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-158-161

Силадій Іван Михайлович,

кандидат педагогічних наук,

здобувач Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, м. Київ

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС – ОСНОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СПРЯМУВАННЯ

У статті висвітлено основні технології і спрямування педагогічного дискурсу, які зумовлені його сутністю, різновидами та етапами розгортання. Визначено та обґрунтовано, що педагогічний дискурс є педагогічною технологією, яка не тільки акумулює в собі, але й реалізує у навчально-виховному процесі різні освітні моделі та технології. Об'єднуючи в собі їх зміст, форми і засоби, педагогічний дискурс моделює шляхи освоєння конкретного навчального матеріалу, логіку, структуру й інтенсивність навчального процесу. Акцентується увага на педагогічний дискурс, який передбачає співтворчість педагога і вихованця в ситуації педагогічної взаємодії, під час якої відбувається педагогічне перетворення людини.

Ключові слова: людина; освіта; культура; дискурс; педагогічний дискурс; технології педагогічного дискурсу; напрями педагогічного дискурсу; елементи педагогічного дискурсу.

Постановка проблеми. Традиційно під педагогічним дискурсом розуміється об'єктивно існуюча динамічна система ціннісно-сміслових комунікацій суб'єктів освітнього процесу, яка функціонує в освітньому середовищі, що складається з учасників дискурсу, педагогічних цілей, цінностей та змістовної складової. Головна мета педагогічного дискурсу – забезпечення набуття учасниками випереджаючого досвіду в проектуванні та оцінці будь-якого педагогічного або соціального явища відповідно до норм діяльності.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Питання аналізу основних технологій і спрямування педагогічного дискурсу знаходять своє відображення у наукових доробках сучасних науковців. Технології сучасного педагогічного дискурсу розкриваються у працях Андрущенко В., Бацевич Ф., Євтушевський В., Поспелова Ю. та ін. Витоки педагогічного дискурсу та їх роль, а також проектування педагогічного дискурсу щодо вищої освіти сучасного майбутнього вчителя висвітлено у науковій роботі Ежової Т., Осипова С. Педагогічний дискурс в інноваційній стратегії розвитку освіти досліджено Скубашевською О. Феноменологія вивчення поняття «дискурс» і «педагогічний дискурс» проаналізовано Суворовою С., Невмержицьким О. Педагогічний дискурс як засіб інтенсифікації навчально-виховного процесу в сучасній вищій школі подано в дисертаційному дослідженні Колток Л., а проблеми проектування педагогічного дискурсу у вищій професійній освіті майбутнього вчителя розглядає Соколова Л.

Мета статті: висвітлити основні технології та спрямування педагогічного дискурсу.

Результати дослідження. Для розуміння сучасних напрямів педагогічного дискурсу важливою є проблема його типології. У сучасній науковій літературі наявні різні підходи до типології педагогічного дискурсу як складного процесу мовленнєвої поведінки, вербального й невербального обміну інформацією між учасниками комунікації в певній ситуації. Зокрема, Ф. Бацевич пропонує гомогенну класифікацію. Учений зазначає, що використання терміна «дискурс» у різних значеннях дає змогу вченим стверджувати про «розмитість» його поняттєвих меж, однак поняття «дискурс» асоціюється з певними виявами комунікації в суспільстві, використовуючись у різних значеннях, підлягає типологізації:

- за виявом комунікації в суспільстві дискурс може визначатися як: комунікативний, мовний; вербальний, невербальний, сучасні дискурсивні практики, дискурс мовчання;
- за каналами спілкування: візуальний, слуховий; тактильний;
- за різновидами мовлення (формами мовленнєвої діяльності): усний, письмовий;
- за типами й формами мовлення, принципами побудови повідомлення: монологічний; діалогічний; наративний, риторичний, іронічний;
- за тотожністю з предметом дослідження різних наук: соціологічний, політологічний, філологічний;

- за індивідуальними характеристиками мовлення: особистісний, неповторний, колективістський, авторитарний;
- за реалізацією в різних сферах спілкування: юридичний, політичний, газетний, кінодискурс, театральний, рекламний, святковий тощо;
- за етнокультурними особливостями спілкування: міжкультурний, різномовний;
- за функціональним стилем: науковий, діловий, художньо-белетристичний;
- за виявом правил спілкування, способів викладу та втілення прагматичної мети мовців: етикетний, лайливий, дидактичний [2, с.137-138].

Цікаво, що всі перелічені форми мають місце в педагогічному дискурсі. У межах педагогічного дискурсу виділяють підтипи «дидактичний дискурс» (дискурс функціонування теорії навчання й виховання), «навчальний дискурс» (дискурс-процес передачі й засвоєння знань, умінь і навичок). Для визначення особливостей та напрямів саме педагогічного дискурсу необхідно враховувати статусно-рольові характеристики учасників спілкування (в цьому випадку вчитель – учень), мету спілкування (соціалізація нового члена суспільства), прототипне місце спілкування (школа). Ядром педагогічного дискурсу є спілкування базової пари учасників комунікації, яке відбувається в комунікативних ситуаціях, що розглядаються в культурному контексті. Педагогічний дискурс є основою для формування світогляду. Цінності педагогічного дискурсу пояснюються його системоутворюючою метою і відповідають цінностям соціалізації як суспільного явища і організованого соціального інституту [8, с.11].

Педагогічний дискурс належить до інституційних типів дискурсу, але це не заперечує посиленої уваги педагога до психологічних характеристик учасників спілкування – визначальної риси дискурсу особистісно-орієнтованого. Отож, можна стверджувати, що педагогічний дискурс поєднує в собі риси інституціонального та особистісного, в залежності від ступеня нормативної регламентації діяльності, її мети та засобів комунікативної дії.

Педагогічний дискурс слід розглядати одночасно як педагогічну технологію та технологію навчання. Як педагогічна технологія дискурс відображає тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі за наявності певних умов. Педагогічний дискурс має акумулювати і виражати загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета. Педагогічний дискурс відображає модель навчально-виховного та управлінського процесів у навчальному закладі, об'єднує в собі їх зміст, форми і засоби. Він може охоплювати й спеціалізовані технології, що застосовуються в інших галузях науки і практики – електронні, нові інформаційні технології, промислові, поліграфічні, валеологічні.

Як технологія навчання (виховання, управління), педагогічний дискурс має моделювати шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального

предмета, теми, питання. За багатьма параметрами він є наближеним до окремої методики. Педагогічному дискурсу притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок частин, структурна та змістовна цілісність, соціо- і природододільність, інтенсивність усіх складових процесу навчання [1, с. 16].

Якщо притримуватися визначення педагогічного дискурсу, наданого Т. Єжовою, про те, що це вид дискурсу, який створюється суб'єктами освітнього процесу в комунікативно-мовленнєвій взаємодії на основі ціннісних установок, цілей, знань, рефлексії, здійснюється в розумовій діяльності, промові, тексті, спрямований на пошук і вибір індивідуально особистісних і професійних смислів педагогічної діяльності, виступаючи засобом формування дискурсивно-проективної компетентності [3, с. 96], то очевидним стає те, що до головної технології педагогічного дискурсу належить проектування, як діяльність, спрямована на створення образу бажаного майбутнього і визначення засобів його досягнення в умовах реального існування суб'єкта. Педагогічне проектування покликане змінити існуючу дійсність, підготувати теоретичну базу майбутніх змін для досягнення цілей і завдань, тобто для конструктивного перетворення соціальної та педагогічної реальності. Однак ми не можемо випустити з уваги той факт, що сама реалізація проективної діяльності у педагогічному дискурсі має чи не визначальне значення для всього процесу педагогічного проектування і його результатів, оскільки загальний метод наукового проектування заснований на розробці сценаріїв майбутніх дій [12, с. 1151]. Проектування педагогічного дискурсу, за умови активізації творчого мислення допомагає зрозуміти механізм саморозвитку та самовдосконалення суб'єктів педагогічного дискурсу (студента і викладача, учня і вчителя), забезпечує набуття досвіду конструктивного перетворення педагогічної та соціальної реальності (свідомості, поведінки, діяльності, освітнього середовища). Студент стає активним творчим суб'єктом самостійної діяльності завдяки допомозі викладача, який навчає вмінню вчитися і передає надалі набуті знання і вміння майбутньому учневі. Викладач надає діяльності конфігурацію, в якій студент може випробувати себе в нових ролях і вільно проявити свій вибір і свою відповідальність. У цьому виявляється потенціал особистісно-розвиваючого педагогічного дискурсу [4, с. 4].

Педагогічний дискурс, що має інформаційні, семіотичні, антропологічні та культурологічні витоки, розглядається вченими не тільки як продукт діяльності, але і як процес творення, й ефективність протікання цього процесу визначається цілою низкою зовнішніх і внутрішніх факторів. Зовнішні чинники обумовлені соціальним та освітнім середовищем, в якому створюється і функціонує педагогічний дискурс, а внутрішні чинники пов'язані з особистісними якостями і установками суб'єктів освітнього процесу. Таким чином, факторами проектування педагогічного дискурсу виступають, з одного боку, рефлексивні розвиваючі механізми особистості, з іншого – сама розвиваюча діяльність і з третього – соціальне та освітнє середовище [13, с. 86].

Основними елементами, з яких складаються технології педагогічного дискурсу (насамперед його вербального рівня) визначають такі, як: мовленнєвий акт, мовленнєвий крок, мовленнєвий цикл, мовленнєва ситуація, мовленнєва подія, мовленнєва стратегія, мовленнєва тактика [9, с. 17-18]. Мінімальною атомарною одиницею педагогічного дискурсу вважають мовленнєвий акт (мовленнєву дію, мовленнєвий вчинок). Усі дії в сукупності складають мовленнєвий акт. У мовленнєвих актах відображаються мовленнєві національні традиції. Мовленнєвий крок – функціональна одиниця усного дискурсу (процесу реального мовленнєвого спілкування), що служить для втілення мовленнєвого наміру (інтенції) мовця. Мовленнєвий крок – одиниця не фонетичної й не синтаксичної природи, здебільшого збігається з інтонаційним відрізком мовлення – фразою, що складається з кількох мовленнєвих актів. Мовленнєві кроки об'єднуються в крупніші одиниці дискурсу – мовленнєві цикли. Дискурс уроку вважають максимальною одиницею педагогічного

дискурсу. Це завершена послідовність мовленнєвих кроків учителя й учнів – цикл мовленнєвих кроків. Провідна концептуальна ідея сучасних досліджень цього напрямку полягає в тому, що хоча педагогічний дискурс є об'єктивно існуючою системою, що функціонує в освітньому середовищі, проектування його – це свідомо організований і керований процес, який при дотриманні ряду принципів і організаційно-педагогічних умов забезпечує гармонізацію освітнього процесу. У цьому зв'язку найбільший інтерес представляє механізм переходу від ззовні заданого, інституційного проекту педагогічної діяльності, який надається вчителю у вигляді стандартів, програм, методик тощо до коректування цього проекту на суб'єктному рівні, а потім до індивідуальної, властивої саме конкретному педагогові форми його реалізації. Цілісність процесу проектування педагогічного дискурсу залежить, таким чином, від об'єктивних і суб'єктивних підстав діяльності педагога, від розуміння його дій по перетворенню запропонованих йому ззовні цілей, змісту, технологій та критеріїв оцінки освіти в його власну, суб'єктивну авторську модель педагогічного дискурсу з індивідуально осмисленими й переробленими цільовими, змістовними, процесуальними й критеріальними характеристиками, адаптованими до його власного, авторського бачення педагогічної реальності [13, с. 86].

Надбання світової і вітчизняної педагогіки, сучасні науково-педагогічні дослідження та практичний досвід багатьох поколінь педагогів переконують, що основні технології в педагогічному дискурсі невід'ємно містять творчий елемент. Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що її об'єктом і результатом є творення особистості, а не образу, як у мистецтві, чи механізму, конструкції – як у техніці. Педагогічний процес розглядають як спільну творчість (співтворчість) педагога й вихованця в ситуації педагогічної взаємодії, у процесі якої відбувається педагогічне перетворення людини [11, с. 213]. Крім того, кожен дискурс – це соціокультурна реальність, що сама перетворює себе, своєрідна причина самої себе. Визначальною рисою дискурсу, є його динаміка, тобто дискурс розглядають як процес творення мовленнєвого витвору або одночасно як процес і результат мовно-мисленнєвої діяльності. Безумовно, найістотнішою відмінністю дискурсу від тексту є визнання того, що дискурс – це складне комунікативне явище, яке вміщує у собі, крім традиційних лінгвістичних параметрів, властивих тексту, й соціальний контекст, який дає уявлення як про учасників комунікації та їхні характеристики, так і про процеси породження та сприйняття повідомлюваного, тобто екстралінгвістичні параметри [6, с. 8].

Іншою особливістю впровадження педагогічного дискурсу є відповідність критеріям передового педагогічного досвіду. До них, на думку вчених, належать: актуальність – відповідність досвіду найважливішим на певному етапі проблемам навчання і виховання; новизна – наявність у теорії та практиці раніше не відомих знань, форм і методів діяльності; результативність – підвищення рівня розвитку суб'єктів у процесі застосування конкретного досвіду, оптимальне використання сил і часу для досягнення результату; стабільність – використання досвіду в діяльності інших педагогів протягом тривалого часу; раціональність – досягнення високих результатів за розумної інтенсифікації зусиль, засобів і використання часу; перспективність – можливість творчого наслідування досвіду іншими педагогами [5, с. 62-63]. Таким чином, педагогічний дискурс забезпечує не тільки творчий характер діяльності його суб'єктів, а й наступність сприйняття, передачі та проектування дискурсних стратегій.

Технології педагогічного дискурсу ґрунтуються на його структурі. Дослідники вважають, що педагогічний дискурс об'єктивно виділяється на основі наступних конститутивних ознак: певної мети, стратегій, цінностей, підвидів і жанрів, прецедентних текстів і різних дискурсивних формул. Визначальним моментом в мовній діяльності є мета, відповідно до якої розробляється стратегічний план, що включає вибір необхідних для досягнення даної мети засобів. У педагогічному дискурсі виділяються дві основоположні цілі, пов'язані, по-перше, з формуванням структур

знань (концептів) у свідомості учнів і ускладненням вже наявних концептів під час навчально-пізнавальної діяльності учнів; по-друге, з соціалізацією підростаючого члена суспільства, тобто наданням йому соціальних цінностей і норм поведінки [10, с. 309]. Отже, педагогічний дискурс виконує не тільки і не стільки комунікативні функції, а й перш за все соціалізаційні.

Також треба зазначити, що в ході впровадження педагогічний дискурс, як будь-яка новітня технологія, має пройти чотири етапи [7, с. 99]: 1) науково обґрунтоване моделювання передового педагогічного досвіду – створення певної теоретичної моделі передового педагогічного досвіду, яка, крім педагогічної новизни, враховувала б відповідні морально-психологічні, науково-теоретичні, науково-методичні, правові фактори. 2) формування моделі досвіду. Особливістю цього етапу є створення за допомогою понять, схем, рекомендацій, алгоритму дій системи засобів педагогічної, управлінської, науково-методичної діяльності або окремих її елементів. 3) створення (виращування) досвіду. На цьому етапі теоретичні положення моделі трансформуються в реальну педагогічну діяльність. 4) упровадження в педагогічну практику створеного досвіду. Відбувається воно у процесі реалізації системи науково-методичних та організаційних заходів, які забезпечують

використання досвіду в масовій педагогічній практиці. Ці чотири кроки впровадження педагогічного дискурсу визначають необхідність відкритості навчально-виховного процесу, налаштування на конструктивні дії в нових змістових ситуаціях, відкриття нових форм інтеграції різних дисциплін, узгодження власних та суспільних цілей, інтересів і цінностей, і найперше – комунікативність. Роль педагога в системі такого педагогічного дискурсу полягає в мотивуванні, діагностуванні, консультуванні та інформуванні, а роль учня щодо навчального процесу з пасивної перетворюється на активну. Тобто інноваційна професійна педагогіка повинна здійснити інверсію базових понять: від навчання предмету до вивчення предмету [6, с. 11]. У цьому разі педагог повинен в основному виконувати не навчаючі функції, а мотивуючі та контролюючі-коригувальні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, саме в цьому випадку навчальний процес повинен мати максимальну диференціацію та індивідуалізацію, оскільки процес вивчення предмету є суворо індивідуальним. Доведено основні технології і спрямування педагогічного дискурсу, який є педагогічною технологією, що реалізує в собі освітні технології та моделі.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Технології сучасного педагогічного дискурсу / В. Андрущенко, О. Скубашевська // Вісник інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія. Педагогіка. Психологія: Зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 14. – С. 13-20.
2. Батєвич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. / Ф.С. Батєвич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
3. Ежова Т.В. Истоки педагогического дискурса и их роль в формировании его гуманитарного качества / Т.В. Ежова // Современные факторы повышения качества профессионального образования: Материалы XXVIII препод. науч.-практ. конф. – Оренбург: 2007. – Т.7. – С.95–108.
4. Ежова Т.В. Проектирование педагогического дискурса в высшем профессиональном образовании будущего учителя: Автореф. дисс. ... д-ра пед. наук 13.00.08 / Т.В. Ежова; Оренбургский гос. пед. ун-т. – Оренбург, 2009. – 49 с.
5. Євтушевський В. Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В. Євтушевський, Л. Шаповалова // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 62–66.
6. Колток Л.Б. Педагогічний дискурс як засіб інтенсифікації навчально-виховного процесу в сучасній вищій школі: Автореф. дисс. ... канд. пед. наук 13.00.04 / Л.Б. Колток; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 22 с.
7. Невмержицький О. Педагогічні технології – зваби і загрози / О. Невмержицький // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 97-101.
8. Осипова С.И. Дискурс как объект педагогического анализа / С.И.Осипова, Е. И. Фомина // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – № 3. – С.9–12.
9. Педагогическое речеведение: Словарь-справочник. Изд. 2-е, испр. и доп. / Под ред. Т.А. Ладьженской, А.К. Михальской; сост. А.А. Князьков. – М.: Флинта: Наука, 1998. – 312 с.
10. Поспелова Ю. Ю. Педагогический дискурс и его характеристики / Ю.Ю. Поспелова // Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. – 2009. – Вып. 1. – Т. 15. – С. 307–310.
11. Скубашевська О.С. Педагогічний дискурс в інноваційній стратегії розвитку освіти / О.С. Скубашевська // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. — К., 2008. — Вип. 67. — С. 201-215.
12. Соколова Л.Б. К проблеме проектирования педагогического дискурса в высшем профессиональном образовании будущего учителя / Л.Б.Соколова // Известия Самарского науч. центра РАН. – 2009. – Вып. 4. – Т. 11. – С. 1148–1154.
13. Суворова С.Л. Феноменология исследования понятий «дискурс» и «педагогический дискурс» / С.Л. Суворова // Вестник Южно-Уральского гос. ун-та. Сер.: Образование. Педагогические науки. – 2012. – Вып. № 4 (263). – С. 84–87.

References

1. Andrushchenko V. Technologies of modern pedagogical discourse / V. Andrushchenko, O. Skubashevskaya // Herald of the Institute of the Child Development. Series: Philosophy. Pedagogy. Psychology: Coll. Scien. Works / National Pedagogical Dragomanov University. – K.: Edition of National Pedagogical Dragomanov University, 2011. – Vol. 14. – P. 13–20.
2. Batsevych F.R. Basics of communicative linguistics: manual. / F.R. Batsevych. – K.: Publishing Center "Academia", 2004. – 344 p.
3. Yezhova T.V. The origins of pedagogical discourse and their role in the formation of its humanitarian quality / T.V. Yezhova // Modern factors of improving the quality of professional education: Materials of the XXVIII Pedagogical Scientific-Practical Conf. – Orenburg: 2007. – Vol.7. – P.95–108.
4. Yezhova T.V. Projection of pedagogical discourse in the higher professional education of the future teacher: Abstract of the Thesis ... Dr. Ped. Sciences 13.00.08 / T.V. Yezhova; Orenburg State Pedagogical University – Orenburg, 2009. – 49 p.
5. Yevtushevskiy V. The formation and development of innovations in high school / V. Yevtushevskiy, L. Shapovalova // Higher education of Ukraine. – 2006. – Vol. 2. – P. 62–66.
6. Koltok L.B. Pedagogical discourse as a means of intensifying the educational process in the modern high school: Abstract of the Thesis ... Candidate of Ped. Sciences 13.00.04 / L.B. Koltok; National Pedagogical Dragomanov University. – K., 2009. – 22 p.
7. Nevmerzhytskyi O. Pedagogical Technologies Attractions and Threats / O. Nevmerzhytskyi // Higher Education of Ukraine. – 2006. – № 1. – P. 97-101.
8. Osipova R.I. Discourse as an object of pedagogical analysis / P.I. Osipova, E.I. Fomina // Siberian Pedagogical Journal. – 2012. – Vol. 3. – P. 9-12.

9. Pedagogical verbalization: Dictionary-reference book. (Eds). T.A. Ladyzhenskaya, A.K. Mikhalskaya; A.A. Knyazkov. – M.: Flinta: Science, 1998. – 312 p.
10. Pospelova Yu.Yu. Pedagogical discourse and its characteristics / Yu.Yu. Pospelova // Bulletin of Nekrasov Kostroma State University. – 2009. – Vol. 1. – T. 15. – P. 307-310.
11. Skubashevskaya O.R. Pedagogical Discourse in the Innovative Education Development Strategy / O.P. Skubashevsky // Multiversum. Philosophical Almanac: Coll. of Scient. Works. – K., 2008. – Vol. 67. – P. 201-215.
12. Sokolova L.B. To the problem of pedagogical discourse projection in higher professional education of a future teacher / L.B. Sokolova // Samara Center of Sciences. – 2009. – Vol. 4. – T. 11. – P. 1148-1154.
13. Suvorova R.L. Phenomenology of the study of "discourse" and "pedagogical discourse" concepts / P.L. Suvorova // Bulletin of the South Ural State University. Series. : Education. Pedagogic sciences. – 2012. – Vol. 4 (263). – P. 84–87.

В статье освещены основные технологии и направления педагогического дискурса, обусловленные его сущностью, разнообразиями и этапами развертывания. Определено и обосновано, что педагогический дискурс является педагогической технологией, которая не только аккумулирует в себе, но и реализует в учебно-воспитательном процессе различные образовательные модели и технологии. Объединяя в себе их содержание, формы и средства, педагогический дискурс моделирует пути освоения конкретного учебного материала, логику, структуру и интенсивность учебного процесса. Акцентируется внимание на педагогический дискурс, который предусматривает сотворчество педагога и воспитанника в ситуации педагогического взаимодействия, при которой происходит педагогическое преобразование человека.

Ключевые слова: человек; образование; культура; дискурс; педагогический дискурс; технологии педагогического дискурса; направления педагогического дискурса; элементы педагогического дискурса.

The article highlights the main technologies and the direction of pedagogical discourse due to its essence, varieties and stages of deployment. Actually pedagogical discourse is a pedagogical technology, which not only accumulates itself, but also implements various educational models and technologies in educational process. Pedagogical discourse simulates the ways of mastering a particular educational material, as well as the logic, structure and intensity of educational process by combining the content of educational models and technologies, forms and means. At the same time, pedagogical discourse involves the co-creation of a teacher and a pupil in a situation of pedagogical interaction, during which the pedagogical transformation of a person takes place. The author draws attention to the fact that the main stages of this process are modeling of advanced pedagogical experience, schematization and algorithmization of pedagogical, managerial, scientific and methodical activity, transformation of theoretical educational models and introduction of created experience into the pedagogical practice. It is considered that pedagogical discourse should be considered simultaneously as a pedagogical technology and a teaching technology. As a pedagogical technology, discourse reflects the tactic of the implementation of educational technologies in educational process in order to the presence of certain conditions. The emphasis is placed on the fact that pedagogical discourse should accumulate and express the general features and regularities of educational process irrespective of the particular educational subject. Pedagogical discourse reflects the model of educational and managerial processes in an educational institution, it combines their content, forms and means. It can also cover specialized technologies used in other fields of science and practice – electronic, new information technologies, industrial, printing, valueology ones. Thus, pedagogical discourse provides not only the creative nature of activities of its subjects, but also the continuity of perception, transmission and projection of discourse strategies. Consequently, pedagogical discourse performs not only communicative functions, but primarily socialization ones. It is proved that the main technologies and the direction of pedagogical discourse, which is a pedagogical technology that implements educational technologies and models.

Key words: person; education; culture; discourse; pedagogical discourse; technologies of pedagogical discourse; directions of pedagogical discourse; elements of pedagogical discourse.

УДК 37.043.2 - 056.2 / .3:37.013.42 (045)
DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-161-164

Старова Юлія Василівна,

кандидат психологічних наук, практичний психолог,

Паук Марина Михайлівна,

кандидат філологічних наук, викладач

Кертис Наталія Володимирівна,

викладач,

Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ, м. Мукачеве

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті пропонується визначення інклюзивної освіти, наводиться історія її виникнення та реалізації ідей спільного навчання дітей із різними освітніми потребами в Європі. Встановлено низку чинників, що перешкоджають впровадженню та розвитку інклюзивної освіти. Обґрунтовано комплекс взаємопов'язаних економічних та організаційних важелів макро-, мезо-, мікрорівнів, спрямованих на активізацію розвитку інклюзивної освіти в Україні. Аналізуються важливі на сьогоднішній день завдання, необхідні для реалізації інклюзивної освіти людей з особливими освітніми потребами в Україні.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, інклюзивний освітній простір, соціальна адаптація, стратегія розвитку національної системи освіти.

Постановка проблеми. Модернізація освіти в Україні, що спрямована на демократизацію та гуманізацію, зумовлює необхідність упровадження інноваційних технологій, зокрема, в освіті людей з особливими потребами. Інклюзія є однією з основних тенденцій розвитку зазначеного типу освіти в Україні. Звісно, інклюзивна освіта як педагогічна інновація переживає на шляху

становлення чимало труднощів, до яких належать професійна невідповідність педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тенденцією до зростання кількості дітей, які потребують спеціальної освіти, яка б сприяла їхній соціальній адаптації та інтеграції в активне суспільне життя [5].